

80-lecie Katedry i Kliniki Dermatologii w Poznaniu

Część II: 1977–2002

JERZY BOWSZYC, WOJCIECH SILNY

Katedra i Klinika Dermatologii, Akademia Medyczna w Poznaniu,
kierownik Katedry i Kliniki prof. zw. dr hab. med. Wojciech Silny

Na stanowisko kierownika Kliniki powołano z dniem 1.10.1977 r. prof. Jerzego Bowszyc (ur. 1932 r.), wychowanka Kliniki Dermatologicznej w Gdańsku, prowadzonej przez prof. Franciszka Miedzińskiego, doktora habilitowanego n. med. od 1976 r., docenta od 1977 r., profesora nadzwyczajnego od r. 1983 i profesora zwyczajnego od 1989 r.

Nowy kierownik Kliniki nie dokonał żadnych zmian organizacyjnych ani personalnych. Ordynatorami obu oddziałów pozostały: dr med. Barbara Raszeja-Kotelba (Oddział Męski) i dr med. Danuta Janicka (Oddział Kobiety), obie zatrudnione na stanowisku adiunkta. Kierownikiem Regionalnej Przyklinicznej Poradni Konsultacyjnej pozostała dr med. Tatiana Machońko, kierownikiem działu rentgenoterapii i fizykoterapii adiunkt, dr med. Olga Frezer. Pracownię Histopatologiczną prowadziła nadal dr med. Danuta Janicka, pełniąc tę funkcję od r. 1971, Pracownię Mikologiczną prowadził lek. med. M. Skowroński, Pracownię Cytopatologiczną – dr med. Wojciech Silny, a Pracownię Serologiczną – dr n. przyr. Mieczysław Gibowski. Klinika liczyła 96 łóżek, posiadała 2 oddziały, męski i kobiecy, nie dysponowała oddziałem dziecięcym, miała Regionalną Przykliniczną Poradnię Konsultacyjną, Regionalną Poradnię Gruźlicy Skóry prowadzoną przez byłego adiunkta Kliniki, dr med. Eugenię Peisert oraz mieściła w swoich pomieszczeniach Wojewódzką Poradnię Chorób Zawodowych Skóry, prowadzoną przez dr med. Izabellę Hryniewicz-ką. Przez pierwsze 2 lata nie został również zmodyfikowany dotychczasowy system dydaktyczny – szkolono rocznie ok. 350–400 studentów IV r. wydziału lekarskiego i 80–100 studentów V r. oddziału stomatologii.

Pierwszymi zapoczątkowanymi przez nowego kierownika Kliniki zmianami było:

- ▶ rozwinięcie klinicznej bazy laboratoryjno-diagnostycznej,
- ▶ położenie nacisku na rozwijanie badań naukowych.

Rozwinięciu bazy diagnostyczno-laboratoryjnej poświęcił prof. Jerzy Bowszyc dużą część swojej działalności w pierwszym 10-leciu kierowania Kliniką. Wydatną pomocą służył mu w tych poczynaniach dr med., a od r. 1984 dr hab. i docent Wojciech Silny. W r. 1977 Klinika dysponowała tylko 1 etatem laborantki analitycznej (w pracowni histo-

patologicznej) i 1 pracownikiem z wyższym wykształceniem biologicznym (pracownia serologiczna). W latach 80. Klinika zatrudniała już łącznie 11 laborantek analitycznych ze średnim wykształceniem oraz 7 pracowników z wyższym wykształceniem (3 biologów, 3 chemików i 1 fizyka). Ponadto stale na pólacie lub umowach zleconych pracowało dodatkowo od 2 do 4 laborantek. Utworzono nowe laboratoria i pracownie: immunomorfologii, kierowaną przez dr med. Bogumiłę Stępień (diagnostyka chorób tkanki łącznej) i dr med. Ewę Neumann (diagnostyka chorób pęcherzowych), wykonujące badania diagnostyczne dla całej Polski, immunochemii kierowaną przez dr med. Janusza Prokopa, immunoserologii kierowaną przez dr n. przyr. Mieczysława Gibowskiego, kriobiologii komórkowej kierowaną przez dr n. przyr. Janinę Bowszyc, izotopową III klasy i metodyk radioimmunologicznych i określających dopełniacz i krążące kompleksy immunologiczne prowadzoną przez dr med. Zygmunta Adamskiego, pracownię immunoenzymatyczną, a od r. 1988 i diagnostyki AIDS kierowaną przez dr med. Ryszarda Żabę oraz pracownię diagnostyki zakażeń chlamydialnych prowadzoną przez lek. med. Mariolę Łączkowską. Pracownię diagnostyki testowej alergii wczesnej zorganizowaną od podstaw przez doc. W. Silnego prowadziła początkowo dr med. Małgorzata Wojnerowicz-Grajewska, a później lek. med. Iwona Pytel. Rozbudowie uległa pracownia mikologiczna, której prowadzenie objął dr med. Zygmunt Adamski, zatrudniając w niej magistra biologii i laborantkę. Zorganizowana została również na nowo pracownia fotograficzna, której kierownictwo objął p. Dionizy Dardas, kierownik byłej pracowni fotograficznej Kliniki za czasów prof. A. Straszynskiego i J. Rosnera, a odebranej Klinice w ramach organizacji centralnej pracowni fotograficznej szpitala pod koniec lat 60.

Poza *wzmocnieniem* kadrowym, Klinika, a konkretnie wymienione wyżej pracownie diagnostyczne, wzbogaciły się o nowoczesną i unikalną aparaturę.

Pracownia immunologii komórkowej i kriobiologii została dużym wysiłkiem prof. J. Bowszycy bardzo dobrze wyposażona, posiadając m.in. pokój chłodziący, 2 autoklawy, pokój jałowy, 3 boksy *laminarne* do pracy w warunkach jałowych,

zamrażarki, lodówki, wirówki, w tym 3 duże wirówki chłodzone i 1 wysokoobrotową, cieplarkę z regulowanym stężeniem CO₂, cieplarki ustawione na różne temperatury, prototypowe polskie urządzenie do programowego (z dowolnie wybraną szybkością schładzania) zamrażania zawieszin komórkowych w płynnym azocie i tzw. bank azotowy. Wymieniona wyżej aparatura kriogeniczna do celów laboratoryjnych była jedyną tego rodzaju w regionie wielkopolskim i służyła nie tylko uczelni, ale i innym placówkom naukowym Poznania i Wielkopolski do przechowywania próbek laboratoryjnych zawieszin różnych żywych komórek. Poza tym wymieniona pracownia dysponowała dezintegratorem ultradźwiękowym oraz urządzeniami ultradźwiękowymi do mycia szkła laboratoryjnego oraz destylarkami szklanymi o dużej wydajności (w tym także z kwarcu) do produkcji wody podwójnie i potrójnie destylowanej, liofilizatorem oraz wysokiej klasy mikroskopami zwykłymi i fluorescencyjnymi, z aparaturą do fotografowania oraz pokojem-ciemnią do fotografowania i powiększania.

Pracownie immunoserologii i immunochemii wyposażone zostały m.in. w wysokiej klasy spektrofotokolorymetr przepływowy, spekle, kolektory frakcji, wirówki chłodzone, mikroskopy i aparaturę do różnych modyfikacji metod elektroforetycznych, cieplarki, zamrażarki.

Pracownia immunomorfologii, poza 2 mikroskopami fluorescencyjnymi, posiadała dwa kriostaty z mikrotomami, wirówki chłodzone, zamrażarki, urządzenia do zamrażania tkanek CO₂ i płynnym azotem.

Pracownia izotopowa posiada wyposażenie odpowiadające wymogom pracowni III klasy, a ponadto licznik promieni gamma, wyciąg chemiczny, boks laminarny do pracy w warunkach jałowych.

Pracownie immunoenzymatyczna i diagnostyki AIDS oraz diagnostyki zakażeń chlamydialnych posiadały aparaturę Quantum II firmy Abbott do diagnostyki, m.in. rzeżączki, zakażeń chlamydialnych, drożdżakowych, bakteryjnych i AIDS, cieplarki, lodówki, zamrażarki oraz boks laminarny do pracy w warunkach jałowych. Ponadto została całkowicie wyposażona, składająca się z 2 pomieszczeń pracownia fotograficzna. Klinika od 1990 r. dysponowała również własną kserokopiarką.

Poza wymienionymi laboratoriami powstały w latach 1978–1980 trzy nowe pracownie: jedna, mająca charakter naukowo-atestacyjny: Pracownia Oceny Kosmetyków prowadzona przez dr med. Barbarę Raszej-Kotelbę i dwie dalsze, mające charakter usługowo-naukowy, a mianowicie krioterapii i fototerapii, prowadzone przez dr med. Marka Kaźmierowskiego. Dwie ostatnie zostały wyposażone w nowoczesną aparaturę do krioterapii płynnym azotem i podtlenkiem azotu oraz kabinę polskiej produkcji MOD 10 do fotochemoterapii. Pracownia Oceny Kosmetyków dysponowała własnym segmentem w zwierzętarni Katedry i Zakładu Histologii AM, służącej również i innym pracowniom Kliniki. Odpowiedzialnym za prace na zwierzętach był dr n. przyr. Mieczysław Gibowski.

W latach 1977–1987 Klinika prowadziła 12 tematów i 1 podtemat w ramach problemów centralnie koordynowanych: PR 6 (onkologia), MR 14 (ergonomia i ekologia – optymalizacja metod diagnostycznych wykrywających skutki zawodowego narażenia na związki chromu, kobaltu i niklu), węzłowy 0.513 (zastosowanie azotu w medycynie – krioterapia chorób skóry i prezerwacja zawieszin komórkowych w płynnym azocie do celów laboratoryjnych). Ponadto Klinika rozwinęła szeroko badania wdrożeniowe atestując w 10-leciu 1977–1987 rocznie 50 nowo wprowadzanych do produkcji kosmetyków lub surowców kosmetycznych na zlecenie przemysłu kosmetycznego i chemii gospodarczej oraz prowadząc badania nad nowymi lekami (leki przeciwgrzybicze, przeciwtrądzikowe, TFX, ketotifen) na zlecenie Zakładów Przemysłu Farmaceutycznego POLFA.

Wyżej wymienione programy badawcze pozwoliły ustalić i kontynuować główne kierunki badawcze, które były przedmiotem, tzw. planu badań własnych uczelni i współpracy naukowej z Kliniką Dermatologiczną w Halle (NRD). Można je ująć następująco:

1. **Immunodiagnostyka i badania nad etiopatogenezą chorób skóry i wenerycznych.**

2. **Nowe metody leczenia chorób skóry:** fotochemioterapia – (PUVA), głównie łuszczycy i ziarniniaka grzybiastego, krioterapia płynnym azotem małych nowotworów skóry, stanów przedrakowych i wielu dermatoz nienowotworowych, ustalenia wskazań i optymalizacja leczenia nowymi preparatami, takimi jak Zovirax i Isoprinosine (choroby wirusowe wywoływane przez *Herpes virus*), TFX (łuszczycza stawowa, kolagenozy, niektóre nowotwory, choroby wirusowe).

Wprowadzono m.in. także nową metodę leczenia kiły późnej, głównie układu nerwowego i bezobjawowej wczesnej megadawkami penicyliny krystalicznej podawanej dożylnie, z określeniem poziomu penicyliny w płynie mózgowo-rdzeniowym oraz metodę miejscowego leczenia nitrogranulogenem ziarniniaka grzybiastego. Szeroko rozwinęto stosowanie plazmaferezy, m.in. w porfirii skórnej późnej oraz jako metody wspomagającej w pęcherzycy i pemfigoidzie pęcherzowym. We wdrażaniu nowych metod leczenia szczególnie czynni byli: doc. Silny, dr Janicka, dr Neumann, dr Machońko i dr Kaźmierowski.

3. **Wenerologia kliniczna, społeczna i doświadczalna** (badania nad nowymi metodami diagnostycznymi w kile, rzeżączce, rzęsistkowicy, zakażeniach *C. trachomatis*).

4. **Onkologia dermatologiczna.**

5. **Choroby zawodowe skóry.**

W latach 1977–1986 zakończono w Klinice 2 przewody habilitacyjne (Jerzy Zabel, Wojciech Silny) oraz 11 doktorskich (Bogumiła Stępień, Ewa Neumann, Joanna Dziubińska-Mizgalska, Maria Borczyńska, Aleksander Karpisiewicz, Małgorzata Wojnerowicz-Grajewska, Marek Kaźmierowski, Zygmunt Adamski, Janina Bowszyc i Ryszard Żaba), a 11. doktorat wykonany w Pracowni Cytologicznej Kliniki pod kierunkiem doc. W. Silnego dotyczył neurologa – Hanki Hertmanowskiej (promotor prof. M. Wender). Ponadto w tym czasie stopień doktora nauk medycznych w zakresie dermatologii uzyskały

3 dalsze osoby – Z. Karaś (Wojewódzki Szpital Zespolony w Poznaniu), R. Maleszka (Szpital MSW w Poznaniu) i W. Soroko (Wojskowy Szpital Garnizonowy w Poznaniu), których prace recenzował prof. J. Bowszyc.

W 10-leciu 1977–1987 wydrukowano ogółem 278 publikacji, w tym 23 w czasopismach zagranicznych lub obcojęzycznych. Wiele z nich zostało wyróżnionych nagrodami rektorskimi III°, a niżej wymienieni otrzymali nagrody I^o – indywidualne lub zespołowe Instytutu Wenerologii, przyznawane co 2 lata za najlepsze polskie prace z zakresu wenerologii klinicznej, społecznej lub doświadczalnej: Mieczysław Gibowski (4-krotnie), Tatiana Machońko (2-krotnie), Ryszard Żaba (2-krotnie) oraz Janina Bowszyc, Ewa Neumann, Zygmunt Adamski i Jerzy Bowszyc. Wojciech Silny w r. 1980 został odznaczony pierwszą nagrodą Austriackiego Towarzystwa Dermatologicznego za pracę z zakresu chemotaksji w łuszczycy. Jerzy Bowszyc został w r. 1981 odznaczony nagrodą I^o Ministra Szkół Wyższych, Nauki i Techniki za prace badawcze i wdrożeniowe, dotyczące zastosowań płynnego azotu w medycynie.

Ożywiona działalność naukowa Kliniki znajdowała wyraz w prezentacji osiągnięć badawczych na kongresach i sympozjach międzynarodowych i krajowych. Łącznie w latach 1977–1987 za granicą wygłoszono 35 referatów lub doniesień, a na zjazdach krajowych – 87. Pracownicy Kliniki brali udział w 29 zjazdach zagranicznych i 25 krajowych.

W ramach działalności dydaktycznej w 1983 r. wydano pod redakcją J. Bowszycy skrypt studencki *Dermatologia i wenerologia*. J. Bowszyc jest autorem wydanego w 1983 r. podręcznika-skryptu *Anatomia i patofizjologia skóry* oraz szeregu rozdziałów w podręcznikach: *Zarys pediatrii* (1984), *Fizykoterapia* (1987) i *Farmakologia kliniczna* (1986) – wszystkie wydane nakładem PZWL. Za podręcznik-monografię: *Rentgenoterapia dermatologiczna*, PZWL 1982, jego autorzy J. Bowszyc i Olga Frezer zostali odznaczeni w 1983 r. nagrodą Ministra Zdrowia I^o.

Za współautorstwo 2-tomowego podręcznika *Dermatologia dla specjalistów* pod red. F. Miedzińskiego (PZWL 1982) prof. J. Bowszyc został odznaczony w 1984 r. nagrodą Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej I^o.

W Klinice Dermatologicznej w Poznaniu przyjęto zasadę łączenia zainteresowań naukowych z pracą dydaktyczną i usługową, a także diagnostyką laboratoryjną. Większość lekarzy ma swoje działy, w ramach których śledzi bieżące piśmiennictwo, prowadzi wykłady seminaryjne i ćwiczenia, przeprowadza diagnostykę laboratoryjną i prowadzi odpowiednich chorych w poradni przyklinicznej po ich wypisaniu z Kliniki. W tym też dziale mieści się najczęściej jakiś węższy wycinek prowadzonej aktualnie przez danego asystenta pracy badawczej.

Ważną częścią szkolenia podyplomowego i kształcenia kadry specjalistycznej dla obsadzania poradni dermatologicznych

w Poznaniu i województwie było objęcie patronatu przez Klinikę 2 największych zoz-ów w Poznaniu, a mianowicie Grunwald i Wilda, łącznie obsługujących ponad 350 tys. mieszkańców z 10 poradniami dermatologicznymi. Wymiana rotacyjna lekarzy, specjalizacje w Klinice i konsultacyjna funkcja Kliniki sprawiły, że w ciągu kilku lat całkowicie wyrównano dotychczasowe braki kadrowe, a przez zasilenie odchodzącymi z Kliniki asystentami – wydatnie wzrosła jakość usług pionu dermatologicznego tych zoz-ów. Dobrze układała się współpraca z Wojewódzką Przychodnią Skórno-Wenerologiczną, którą kierował były adiunkt Kliniki dr med. Hipolit Rakowski od z górą 20 lat.

Klinika Dermatologiczna w Poznaniu i Polskie Towarzystwo Dermatologiczne wydaje od 1984 r. drugi w Polsce periodyk dermatologiczny – rocznik *Postępy Dermatologii*, pod redakcją prof. J. Bowszycy, w ramach *Biblioteki Poznańskich Roczników Medycznych*. Rocznik ma charakter naukowo-szkoleniowy, zamieszcza prace oryginalne, poglądowe, przeznaczone dla lekarzy praktyków oraz rozprawy doktorskie i habilitacyjne w całości. Bardzo duży udział w pracy zespołu redakcyjnego miał dr n. przyr. Mieczysław Gibowski. W 2000 r. periodyk przekształcił się w kwartalnik *Postępy Dermatologii i Alergologii*, a jego współredaktorami naczelnyimi zostali prof. J. Bowszyc i prof. W. Silny. Od 2003 r. periodyk jest 2-miesięcznikiem.

W ostatnim 10-leciu w ramach prac badawczych, zarówno subwencionowanych z grantów KBN, jak i z tzw. badań statutowych i własnych uczelni lub międzyuczelnianych, powstałych m.in. przy współpracy z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Instytutem Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we Wrocławiu, Uniwersytetem i Akademią Medyczną w Łodzi, ogłoszono drukiem kilkadziesiąt publikacji, w tym kilkanaście w czasopismach zagranicznych o wysokim *impact factor*. W ramach współpracy międzynarodowej opublikowano również kilkanaście prac w czasopismach zagranicznych, m.in. przy współpracy z klinikami uniwersyteckimi w Japonii (Tokio), Uniwersytetem w Londynie i Manchesterze (Wielka Brytania), Erlangen, Monachium i Halle (Niemcy) i kilkanaście innych o tematyce alergologicznej, mikologicznej, wenerologicznej lub dotyczących chorób pęcherzowych skóry. Tematyka ta będzie omówiona w osobnych kolejnych częściach: III – *Alergologia*, IV – *Mikologia*, V – *Wenerologia* i VI – *Choroby pęcherzowe i tkanki łącznej*; pracy, pt. *80-lecie Katedry i Kliniki Dermatologii*.

Łącznie w ostatnim 25-leciu ogłoszono drukiem ok. 600 publikacji, w tym kilkadziesiąt w czasopismach obcojęzycznych, zagranicznych o zasięgu międzynarodowym; przedstawiono ponad 300 referatów i doniesień na zjazdach, kongresach czy sympozjach zagranicznych lub krajowych o zasięgu międzynarodowym lub ogólnopolskim i przygotowano 30 monografii lub rozdziałów do podręczników, atlasów i skryptów.

W ostatnim 25-leciu wydrukowano 9 rozpraw habilitacyjnych, z których 8 zakończono przyznaniem stopnia doktora habilitowanego, 5 osób uzyskało tytuł profesora (Jerzy Bowszyc, Wojciech Silny, Barbara Raszeja-Kotelba, Ryszard

Żaba, Zygmunt Adamski) oraz obroniono 25 prac doktorskich (Bogumiła Stępień 1978, Ewa Neumann 1979, Joanna Dziubińska-Mizgalska 1979, Maria Borczyńska 1979, Aleksander Karpisiewicz 1980, Małgorzata Wojnerowicz-Grajewska 1983, Marek Kaźmierowski 1983, Zygmunt Adamski 1984, Janina Bowszyc 1985, Ryszard Żaba 1986, Janusz Prokop 1987, Hanka Hertmanowska 1980, Marian Dmochowski 1991, Mariola Pawlaczyk 1992, Jian Moustafa 1993, Magdalena Czarna-Operacz 1995, Hussein Benamer 1995, Anna Pawłowicz 1996, Maurycy Piotrowski 1996, Małgorzata Alexiewicz 1999, Anna Chojecka-Adamska 2000, Beata Cieśla 2001, Monika Bowszyc-Dmochowska 1991, Elżbieta Gołąbka 1999).

Szczególnie ścisłą współpracę naukową z zagranicą w całym minionym 25-leciu prowadzono z klinikami dermatologicznymi w Halle (NRD), Bratysławie i Pradze czeskiej oraz Erlangen, a także w Tokio (Japonia).

Profesorowie J. Bowszyc, W. Silny, B. Raszeja-Kotelba, R. Żaba i Z. Adamski byli redaktorami lub członkami kolegiów redakcyjnych 7 czasopism naukowych wydawanych w Polsce i 2 za granicą.

Prof. Jerzy Bowszyc był w latach 1984–1989 prezesem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego, a prof. Wojciech Silny jego sekretarzem generalnym, natomiast prof. Zygmunt Adamski jego skarbnikiem. W latach następnych prof. J. Bowszyc był wiceprzewodniczącym ZG PTD, a później członkiem prezydium ZG PTD, natomiast prof. Wojciech Silny przewodniczącym (do dnia dzisiejszego) Sekcji Alergologicznej PTD i członkiem ZG. Obecnie członkami Zarządu Głównego PTD z Poznania są również prof. Zygmunt Adamski, prof. Ryszard Żaba i doc. Magdalena Czarna-Operacz.

Prof. Jerzy Bowszyc był w latach 1997–1998 konsultantem krajowym w dziedzinie dermatologii i wenerologii, a w latach 1984–1990 wchodził w skład Rady Naukowej przy Ministerstwie Zdrowia.

Prof. J. Bowszyc jest członkiem honorowym towarzystw dermatologicznych: niemieckiego i czeskosłowackiego.

Prof. Wojciech Silny od kilkunastu lat pełni funkcję konsultanta wojewódzkiego w zakresie dermatologii i wenerologii dla Wielkopolski i ziemi lubuskiej oraz konsultanta regionalnego w zakresie alergologii.

Habilitacje 1977–2002

1. Jerzy Zabel: *Badania nad rolą testosteronu w patogenie trądzika pospolitego*. 1982, wyd. AM w Poznaniu. Patron: doc. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
2. Wojciech Silny: *Chemotaksja leukocytów, immunoglobulina E oraz niektóre subpopulacje limfocytów u chorych na atopowe zapalenie skóry*. 1984, wyd. AM w Poznaniu. Patron: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
3. Barbara Raszeja-Kotelba: *Badania nad unowocześnieniem i weryfikacją testów stosowanych do oceny działania drażniącego i uczulającego kosmetyków, wyrobów chemii gospodarczej oraz ich surowców. Toksyczne i alergiczne odczyny u użytkowników tych wyrobów oraz u osób zatrudnionych przy ich produkcji*. Post Derm, 1988, Poznań, 539-600. Patron: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.

4. Ryszard Żaba: *Znaczenie interleukiny-2 w zjawiskach odpornościowych w kile króliczej i kile u ludzi*. Post Derm, 1994, Poznań, 197-328. Patron: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
5. Zygmunt Adamski: *Badania nad rolą drożdżaków lipofilnych Malassezia furfur (Pityrosporum ovale, Pityrosporum orbiculare) w różnych dermatozach*. Post Derm, 1995, Poznań, 349-454. Patron: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
6. Janusz Prokop: *Współzależność między występowaniem sekwencji homologicznych do regionu gas-pol wirusa HIV-1 w DNA z surowic chorych z chorobami tkanki łącznej, a wykrywaniem autoprzeciwciał przeciw składnikom jądra komórkowego*. Post Derm, 1995, Poznań, 455-561. Patron: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
7. Marian Dmochowski: *Antygeny desmosomu i połączenia skórno-naskórkowego wiązane przez przeciwciała w pęcherzowych chorobach skóry o podłożu autoimmunologicznym*. Post Derm, 1998, Poznań, 259-66. Patron: prof. dr hab. med. Barbara Raszeja-Kotelba.
8. Magdalena Czarna-Operacz: *Immunoterapia swoista w leczeniu chorych na atopowe zapalenie skóry*. Poznań, 2000, wyd. w Poznańskich Zakładach Graficznych SA, 1-178. Patron: prof. dr hab. med. Wojciech Silny.
9. Marek Kaźmierowski: *Wyniki leczenia kriochirurgicznego ciętym azotem i podtlenkiem azotu raków skóry i stanów przedrakowych skóry*. Post Derm, Poznań, supl. do t. XVII, 2000, 1-93. (Praca opublikowana; z dalszych etapów przewodu habilitacyjnego autor zrezygnował). Patron: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
10. Monika Bowszyc-Dmochowska: *Badania nad patogenizacją pemfigoidu pęcherzowego*. Poznań, AM, 2002, 1-152. Patron: prof. dr hab. med. Wojciech Silny.

Prace doktorskie 1978–2002

1. Bogumiła Stępień, 1978: *Tzw. hospitalizacja domowa w dermatologii ze szczególnym uwzględnieniem leczenia owrzodzeń podudzi*. Promotor: doc. dr hab. med. Adam Burda.
2. Ewa Neumann, 1979: *Wartość prób śródskórnych ze związkiem trójwartościowego chromu w wykrywaniu alergii chromowej i ocena przydatności tych prób w badaniach profilaktycznych*. Promotor: doc. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
3. Joanna Dziubińska-Mizgalska, 1979: *Występowanie, diagnostyka, profilaktyka, rehabilitacja i orzecznictwo w wyprysku chromowym pracowników Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego w Poznaniu*. Promotor: doc. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
4. Maria Borczyńska, 1979: *Badania nad etiopatogenezą i diagnostyką przewlekłych i nawracających krostkowych schorzeń dłoni i stóp*. Promotor: doc. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
5. Aleksander Karpisiewicz, 1980: *Immunoglobuliny i powierzchniowe receptory limfocytów u chorych z wypryskiem chromowym*. Promotor: doc. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
6. Małgorzata Wojnerowicz-Grajewska, 1983: *Pokrzywka w świetle obserwacji klinicznych i badań laboratoryjnych*. Promotor: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
7. Marek Kaźmierowski, 1983: *Wyniki leczenia chorych z różnymi postaciami łuszczycy przy zastosowaniu promieni UVA i psoralenów*. Promotor: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.

8. Zygmunt Adamski, 1984: *Komplement i kompleksy immunologiczne u chorych na opryszczkowe zapalenie skóry*. Promotor: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
9. Janina Bowszyc, 1985: *Ocena przeżywalności i przydatności do badań immunologicznych in vitro komórek nowotworowych i limfocytów zamrażanych i przechowywanych w płynnym azocie*. Promotor: doc. dr hab. med. Zygmunt Przybylski.
10. Ryszard Żaba, 1986: *Wartość metod immunoenzymatycznych w diagnostyce rzeżączki i nierzeżączkowych zapaleń cewki moczowej*. Promotor: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
11. Janusz Prokop, 1987: *Występowanie autoprzeciwciał przeciw składnikom jądra komórkowego w wybranych chorobach tkanek łącznej*. Post Derm, 1987, Poznań, 394-404. Promotor: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
12. Hanka Hertmanowska, 1984: *Chemotaksja monocytów i granulocytów wielopłatowych krwi obwodowej u chorych na stwardnienie rozsiane*. Praca wykonana pod kierunkiem dr. med. Wojciecha Silnego w prowadzonej przez niego Pracowni Cytopatologii Kliniki Dermatologii. Promotor: prof. dr hab. med. Mieczysław Wender.
13. Marian Dmochowski, 1991: *Rola Propionibacterium spp. w etiopatogenezie trądzika pospolitego w świetle wyników leczenia szczepionką wstrzykiwaną podskórną, sporządzoną z tych bakterii oraz erytromycyną stosowaną zewnętrznie*. Post Derm, 1991, Poznań, 405-64. Promotor: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
14. Monika Bowszyc-Dmochowska, 1991: *Wyniki leczenia chorych na łuszczycowe zapalenie stawów grasiczym preparatem TFX-Polfa*. Post Derm, 1991, Poznań, 501-42. Promotor: doc. dr hab. med. Wojciech Silny.
15. Mariola Pawlaczyk, 1992: *Diagnostyka i przebieg zakażeń chlamydialnych przenoszonych drogą płciową*. Post Derm, 1992, Poznań, 269-362. Promotor: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
16. Jian Moustafa, 1993: *Obraz kliniczny, diagnostyka serologiczna i epidemiologia boreliozy skóry*. Post Derm, 1993, Poznań, 231-266. Promotor: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
17. Magdalena Czamecka-Operacz, 1995: *Rola Dermatophagoides pteronyssinus w patomechanizmie atopowego zapalenia skóry*. Post Derm, 1995, Poznań, 281-318. Promotor: prof. dr hab. med. Wojciech Silny.
18. Hussein Benamer, 1995: *Ocena bezpośrednich i odległych wyników krioterapii ciekłym azotem wybranych chorób skóry w warunkach ambulatoryjnych*. Post Derm, 1995, Poznań, 319-48. Promotor: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
19. Anna Pawłowicz, 1996: *Epidemiologia grzybic skóry owłosionej głowy ze szczególnym uwzględnieniem grzybicy woszczykowej w Wielkopolsce*. Post Derm, 1996, Poznań, 347-400. Promotor: prof. dr hab. med. Barbara Raszeja-Kotelba.
20. Maurycy Piotrowski, 1996: *Analiza porównawcza wyników leczenia pokrzywki aspirynowej za pomocą diety eliminacyjnej i wytwarzania tolerancji na kwas acetylosalicylowy*. Post Derm, 1996, Poznań, 401-46. Promotor: prof. dr hab. med. Wojciech Silny.
21. Rashid Nabila, 1997: *The role of Isotretinoin (Roaccutane) in the treatment of acne vulgaris*, 1997 AM Poznań. Promotor: dr hab. med. Zygmunt Adamski.
22. Małgorzata Alexiewicz, 1999: *Ocena wyników leczenia niektórych typów wyłysień ze szczególnym uwzględnieniem Alopecia areata*. Post Derm, 1999, Poznań, 9-76. Promotor: prof. dr hab. med. Jerzy Bowszyc.
23. Elżbieta Gołąbka, 1999: *Ocena nadwrażliwości typu wczesnego przeciwko alergenom wybranych pyłków roślin u chorych na atopowe zapalenie skóry*. Promotor: prof. dr hab. med. Wojciech Silny.
24. Anna Chojecka-Adamska, 2000: *Znaczenie eozynofilowego białka kationowego jako wskaźnika procesu chorobowego w atopowym zapaleniu skóry*. Post Derm, 2000, Poznań, 87-122. Promotor: prof. dr hab. med. Wojciech Silny.
25. Kamal Faour, 2000: *Epidemiology and Clinical aspects of HIV and AIDS in United Arab Emirates during 1996-1998*. Promotor: dr hab. med. Ryszard Żaba.
26. Jacek Król, 2001: *Ocena skuteczności leczenia wrastającego paznokcia przy użyciu lasera chirurgicznego CO₂ w ambulatoryjnej praktyce dermatologicznej*. Promotor: dr hab. med. Ryszard Żaba.
27. Beata Cieśla, 2001: *Rola Helicobacter pylori w etiopatogenezie trądzika różowatego*. Promotor: prof. dr hab. med. Barbara Raszeja-Kotelba.
28. Grzegorz Grzybowski, 2001: *Wpływ leczenia maścią salicylową, cignolinową, fototerapią i cyklosporyną A na wybrane parametry biochemiczne krwi w ciężkich postaciach łuszczycy*. Promotor: prof. dr hab. med. Ryszard Żaba.
29. Paweł Silny, 2001: *Znaczenie reakcji alergicznej typu natychmiastowego wywołanej przez alergeny powietrzno pochodne w atopowym zapaleniu skóry*. Promotor: prof. AM dr hab. med. Zygmunt Adamski.